

ВЪРА и ДЪЛО

Бюлетин на II Каварненска енория на храм „Св. вмчк Георги“

брой 1 (45), година X, февруари 2024 г.

Раздава се даром

Основан е през м. декември 1940 г.

КОРАБЪТ НА СПАСЕНИЕТО*

„Натанаил: От Назарет може ли да излезе нещо добро?
Филип: Дойди и виж“ (Иоан 1:46)

Натанаил с прямотата си станал симпатичен на Господа Исуса Христа и Той го нарекъл „истински израилтянин, у когото няма лукавство“ (Иоан 1:47). Назарет около времето на евангелските събития бил незначителен във всяко отношение малък галилейски градец, никога и при никакъв случай неспоменат в историята на Израила. Галилея, в която той се намирал по същото това време, в очите на истинските правоверни израилтяни си била спечелила лошо име на езическа област, отклонила се в духовно-нравствено отношение от Иудея, която се държала о закона и преданията на старците. Още пророк Исаия я нарича „езическа Галилея“ (Мат. 4:15). Така, че когато Натанаил срещнал Филип, когото Исус току-що бил призовал за свой апостол, и той от своя страна заговорил с него възторжено за Исус и му казал „намерихме Исуса, сина Иосифов, от Назарет, за Когото писа Мойсей в Закона, и говориха пророците. (Иоан 1:45). Натанаил парирал съобщението на Филип с думите „От Назарет може ли да излезе нещо добро?“ (Иоан 1:46). Тези слова на чистосърдечния и прямолинеен Натанаил били израз на неговото дълбоко убеждение на „истински израилтянин“, че целият израилски народ най-малко допускат Месия да произлезе от Назарет. При това положение почитеният Натанаил никак не е могъл да допусне, че „велика е тайната на благочестието: Бог се яви в плът“ (1 Тим. 3:16) се беше осъществила именно в Назарет. Там живееше бедният и неизвестен дърводелец Иосиф, далечен потъмък на цар Давид, който прие в дома си св. Дева Мария от ръцете на гървосвещеника в Иерусалимския храм, дето тя прекарала детството и юношеството си в свята чистота, разцъфтявайки като прекрасна бяла лилия. Окото Божие не я изпускате нито за миг и когато тя според повелята на закона пристъпи прага на скромния дом на Иосиф. Нейната неизказана святост и смирение украсиха и хижата на дърводелеца от Назарет и архангел Гавраил, пратен от Всевишния с трепетна почит към нея като съучастница на великата Божия тайна, и донесе в този дом благовестието на небето, че тя е избрана от Бога да бъде майка на Неговия Син. Когато безплътният вестител проникна в малката и бедна стаячка, обитавана от нея, и рече „радвай се, благодатна, Господ е с тебе... ще родиш Син и ще Го наречеш Исус (Лук. 1:31). Тя беше дълбоко смутена, макар пред нея да беше безплътен небожител, който и носеше небивала Божия вест, за пръв път чута от човешко ухо, защото тя беше се посветила с обич на всегдатно девство, а ѝ се предричаше майчинство. Когато, обаче, необикновеният вестител ѝ откри, че ще бъде Майка-Дева, тя прие с цялата си душа волята Божия.

И тя стана майка на Исус. Родил Го в обора за добитък в околностите на Витлеем, бятайки с Иосиф и Младенеца в Египет, пред зверския гняв на Ирода и отново се прибраха в Назарет, дето Исус стигна своята тридесетгодишна. Достигнал пълната мяра на възмъжаване, тайнственият глас на Неговата неповторима мисия в света Го отправил на река

© Юлия Станкова

Йордан при Неговия предтеча Иоан, от когото прие кръщение и след като излезе пълен победител над княза на тоя свят в задйорданската пустиня, отново се върна при хората и си потърси ученици, между които попадна и Натанаил. При първата си среща с Богочовека той не знаеше нищо за Него, освен чуто от Филип, че е Месия и е от Назарет, а тези две понятия не се побираха едно до друго в съзнанието му. Когато обаче Натанаил при срещата си с Исус чу думите Му „ето истински израилтянин, у когото няма лукавство“ (Иоан 1:47), неговата самоувереност, че от Назарет не може да излезе нещо добро бързо изчезна и той с таен страх в душата си Го попита „от де ме познаваш?“ (Иоан 1:48). Отговорът на Исус съвсем покори Натанаил, който в същия момент с цялата си душа позна Месия-Сърцеведеца, Който му отговори „видях те под смоковницата“ (Иоан 1:50). Натанаил се бил усамотил под сянката на някаква смоковница и размислял навярно върху чудната съдба на народа си и на Божия промисъл към него и мислел, че е напълно сам, но от думите на Господа разбрал, че времето се е изпъгнало, Месия е дошъл и той като истински израилтянин трябва да Му служи и улеснява мисията Му.

Освен Натанаил около Богочовека Исус се събраха още единадесет истински израилтяни от различен социален произход, всички сиромаси и неизвестни за света. Тази благословена група от дванадесет бедняка, която в продължение на три години живя в непосредствена близост с Исус, следваше Го във всичките Му обиколки из Палестина, слушаше словата Му за вечен живот, присъстваше при всички чудеса, извършени от Него и вливаше в себе си онова дивно и неуловимо, но мощно благодатно сияние, излъчвано обилно от личността на Господа Исуса, което ги превръщаше от ловци на риба в ловци на човешки души за царството Божие. Тази свещена група беше ядрото, заложено от Исус в основата на църквата Му и за него каза Той думите „Не бой се, малко стадо! Понеже вашият Отец благоволи да ви даде царството“ (Лук. 12:32). Това ядро беше царството Божие, слязло на земята, което отначало Христос оприличаваше на „синапово зърно, което, кога се посее в земята, е най-малко от всички семена земни; а кога се посее, пониква и става по-голямо от всички злакове“ (Марк 4:31-32). Така като синаповото зърно пораста върху земната нива църквата на Исус и прие на завет под своите клони всички души, жадуващи спасение.

Църквата на Исуса Христа не е резултат само на живота и учението Му, както възникват разни други организации с по-дълъг, или по-кратък исторически живот. Нея Исус си придоби като доброволно отдаде Себе Си в неповторима жертва, проливайки собствената Си пречиста кръв в залог за изкупуване на целия човешки род от властта на греха и смъртта. Неизмеримата и неизтощима божествена обич, която Христос имаше към човека, Той пренесе след възкресението Си върху Своята църква, на която Неговият Отец Го

е поставил за глава (Еф. 1:22). Христовата църква е жив благодатен организъм, на който членове са човеците, а глава сам Спасителят Исус Христос, който я обича и съхранява във времето (Еф. 5:25). В Христовата църква съществува строгата йерархическа приемственост от Исус върху Неговите апостоли и от тях до днес в лицето на свещената йерархия, която неизменно гарантира единството на благодатта и спасението, изтичащи от Исус и продължаващи и днес в църквата, защото „Исус Христос е същият вчера, и днес, и вовеки“ (Евр. 13:8). И днес Църквата на Исуса Христа е спасително пристанище за всички човеци, които дирят тихо прибежище от бурите и вълненията на живота, от плътски нездравни смущения и от мъглата на опасните заблуждения, която изкусно разстила върху житейското поприще злокобният княз на тъмнината. Христовата църква е „стълб и крепилно на истината“ (1 Тим. 3:15), а понеже човекът е същество, което живее не само с хляб, а с всяко слово което излиза от Божията уста (Мат. 4:4), то великата жажда за истина, която изпитва и най-декластрираният сред човеците, може да бъде напълно удовлетворена в Църквата, съхраняваща Божиите думи, които ни явяват спасителната за живота ни истина. В света има много научни истини, които удовлетворяват жаждата на човека за научно познание на природните закони и нормите за обществен живот, за които не е излишно да кажем, че в повечето случаи са хипотетични и относителни, намират се в непрекъснато развитие и заместване поради огромните проблеми, които задава на човека вселената при усилията му да разкрие нейните тайни.

Но не знания от този род могат да бъдат принципи, които да стимулират моралния живот било на отделната човешка личност, или на човешкото общество за правилното им развитие. Науката допринася извънредно много за материалното благоденствие и благополучие на хората, но във всички времена и особено в наше време все повече ни обхваща тревога и безпокойство, че нещо не достига на живота ни, че новите поколения са отрано похабени и не даже подготвени за живота, че великите цели на човечеството да живее в мир и стовор мъчно намират солидна гаранция.

Наблюдавайки историческия живот на човечеството през призмата на етиката ние непременно ще се натъкнем на множество трагични констатации. Над всички други обаче като непрекъснатата червена нишка се долавя една особено трагична черта в живота на света, която можем да наречем противопоставяне на Христа, на Неговото евангелие и на Неговата църква. Личността на Исус, която Църквата изповядва за божествена и всесъвършена е призната и от извънцърковния свят за изключително наложителна във всяко отношение, а учението Му като съвършена морална система. И все пак с горчивина трябва да отбележим, че Христовата личност е била за мнозина от човеците повод за сблъсък, а животът и учението Му трудно разбираеми и в много случаи враждебно приемани от света. Прозореливият праведен старец Симеон Богоприемец, държейки на ръце Младенеца Исус в Иерусалимския храм се обърнал към Неговата света майка с думите „Ето. Тоя лежи за падане и ставане на мнозина в Израелия и за предмет на противоречия“ (Лук. 2:34). Сам Спасителят осведоми своите ученици, че „ако Мене гониха и вас ще гонят“ и по-нататък добавя думите, които правят още по-трагични отношенията между Него и света, „че Мене намразиха без вина“ (Иоан 15:20-45). Сам Спасителят обяснява враждата по отношение личността и учението Му с това, че между чистите пшеничени семена на здравето и спа-

сително Негово учение, които той е послял върху световната житейска нива, Неговият враг дяволът е пръснал семена на бурени и плевели, които като прораснат душат и притесняват чистата пшеница (Мат. 13:28). И наистина като хвърлим поглед върху историческия живот на Църквата Христова ние се убеждаваме в истинността на Исусовите думи. Още приживе, докато беше в света Спасителят беше непрекъснато огорчаван и враждата на иудейските вождове и техните следовници Го следваше навсякъде по стъпките Му. След като Го разпнаха върху Голгота и вардиха със сгража гроба Му, те не обърнаха сърцата си към Него след възкресението Му, а продължиха с ярост войната срещу Неговите близки и далечни последователи. Първата християнска община в Иерусалим, която така пишно се разрастваше и духовно цъфтеше след Петдесетница, беше обкръжена от ненавистта и злобата им и младият и ревностен архидякон Стефан поведе безкомпромисната верига от мъченици за Христа. Наред с ония, които изстребваша физически служителите на Словото се появиха и не по-малко опасните осквернители на чистото църковно учение, които се мъчеха да убият душата на Църквата Христова чрез лъжеучения и да държат истината в неправда (Рим. 1:18). Велик и светъл епос представлява борбата, която води Църквата Христова с еретиците от всички епохи. След светите апостоли, които първи протръбиха в просторите на вселената великата истина за Исус и евангелието Му, явиха се безбройни множества светли духове, които живяха свято и изтощавайки плътта, витаеха високо с душите си и достигайки селенията на истината мъжествено я защитаваха, нещадейки живота си. Всички те знаеха що ги очаква за верността им към Исуса Христа и Църквата. Той ги беше предупредил „настъпва дори време, когато всякой, който ви убие, ще мисли, че принася Богу служба“ (Иоан 16:2). Светът, който не позна Исус, нито Неговият Отец (Иоан 16:3) и ненавиждаше православно църковно учение, строго съхранявано в недрата на Църквата, още от най-ранното ѝ съществуване, в лицето на всички гонители и лъжеучители, воюваше със светиите и дълбоко раняваше живота църковно тяло. Но Христос Сърцеведецът по-добре познаваше човешката душа и стремежа ѝ да дири истината за Бога и себе си и беше основал Своята църква върху непоколебимата скала на правата апостолска вяра в Него като Спасител на света и Той каза на Симон, който току-що Го беше изповядал за Син Божий „ти си Петър, и на тоя камък ще съградя църквата Си, и портите адови няма да ѝ надделят“ (Мат. 16:18). И настина в продължение на векове се беснуваше ада и изрипна срещу Църквата на Господа всичката си отрова, но не я сломи. Срещу неговите козни блестяше като ярко слънце великата православна истина на апостолите Христови, седемте вселенски и многото поместни църковни събори, които до основи разобличаваха еретическите учения и неумолимо отсичаха еретическата плесен от благодатното многоподно дърво на живота – Църквата Христова. Когато в Цариград през 842 година завърши седмият вселенски събор, утвърдил победата на иконопочитанието беше едновременно най-тържествено чествана и победата на Светото Православие, което и днес е красота и сила в живота на света.

Нека с Неговата благодат и истина храним душите си през нашите земни дни и те да ни бъдат залог за нашето вечное спасение.

Главиницки епископ СТЕФАН

(29 ноември 1904 – 19 август 1970)

* *Машинописен текст от личния архив на автора.*

БЯЛА КАТО СНЯГ

Натежала от плод земята въздъхна,
но не от умора или досада.
Пълно ѝ беше и беше щастлива.
И колко важна се чувстваше тя!
Гордо заела своето място в центъра на събитията.
Всички бяха ангажирани с нея.
Събираха плод – благодарни и доволни,
благославяха труда ѝ.
Богата и щедра, ценна за всички –
такава бе тя!
Но есенга огне гордостта ѝ

зеленината и свежестта ѝ отлетяха.
Листата ѝ окапаха едно по едно
и тя се сбогува с красотата си.
Изпрати всяко листо като като дете, което я напуска.
Сякаш някой късаше от нея
лист по лист, като отдавна прочетена книга.
Ненужна и гола!
Така се почувства.
Остана покрита с опадали спомени
и кални райони, които всеки прескача.
Грозна и мръсна!

Така се видя и въздъхна.
 Този път, защото ѝ стана мъчно.
 Не се беше виждала такава!
 Искаше ѝ се да я помнят
 покрита със зелени ливади и горди гори.
 Как стана такава?
 Но тя беше млада.
 Не разбираше много неща.
 Студът я скова в своите лапи
 и от това още повече я заболя.
 Земята млъкна,
 то нямаше и с кого да говори
 и се предаде.
 Остави се на времето и случая
 и спря да се самосъжالياва.
 Нямаше смисъл.
 Тя усети силата, която стоеше зад
 тези промени и реши, че не може
 повече да се бори.
 А след студа заваяха малки бели
 пухчета, като перца от ангели,
 които покриха цялата земя.
 И най-скришните ѝ кътчета.
 И тя се промени.
 Направо засия.
 Бяла и приказна
 облечена с дреха, която не беше изработила. Не беше
 заслужила.
 И се почувства обичана и обгрижена.

Каварненският храм „Св. вмчк Георги“, творбата е дело на Маргарита Радева, Румяна Каракашева, Райна Дренска и Йорданка Михайлова – трудотерапевти, ДПЛУИ, с. Българско, 2020 г.

Стана ѝ топло и хубаво!
 Сега само щеше да си почива.
 „Тогава дойдете – и ще отсъдим, казва Господ. Да бъдат греховете ви и като багрено, – като сняг ще избеля; да бъдат червени и като пургур, – като вълна ще избеля.“ (Исаия 1:18)

В живота има различни сезони и всеки от тях носи различна красота, но и крие своите предизвикателства.

Когато сме уверени и силни, ние виждаме победите и им се радваме, без да обръщаме внимание на тъмните петна. Грешките, които правим катерейки се по стълбата нагоре. Пропускаме хора, моменти и случаи да покажем добро и тичаме напред да уловим успеха. Да бъдем значими.

Но значимостта се определя не от това, което си взел, а от това, което си дал. Значимите не владеят над другите, те им служат.

Нека оставим в краката на Исус всяка гордост и грях, който прави земята ни суха и да приемем от Него благодатта на новото начало. Прошката, която отнема товара и дава криле. Огромна е Божията мъдрост и милост. Животът винаги намира път, по който да върви. Нищо не свършва. Сезоните се сменят. И колко ценна е зимата за нас!

Лилия Даскалова

ЧИСТО

Цяла нощ вали проливен дъжд. Размекна почвата и окаля асфалтираните пътища. А крехките слънчеви лъчи се отразява в новопоявилите се локви и ти правеха да изглеждат като живи. И сигурно, защото в тях пълнеха малки червейчета, които предвкушвайки краткостта на житейския си път, се шуркаха безразсъдно насам-натам като бездомници.

Освен тях по улиците се появиа и първите минавачи, които замислено крачеха по тротоарите, без да си гледат в краката. А там ги очакваха и други изненади освен червейте.

Дъждът услужливо бе запълнил една дупка, която гордо се оглеждаше наоколо в очакване.

– Отвратително време! Гадни червеи и мръсотия навсякъде! Само това ми липсваше да си изцапам новите обувки преди работа! – възмути се един добре облечен господин, който прескочи локвата и отмина бързешком към страдата на банката.

– Колко невъзпитано! – възмути се локвата. – Нищо! Всеки момент градът ще се събуди и по улиците ще се появят толкова хора, че все с някой ще се заговоря, а още по-добре би било да попраем.

– Моля? – незнайно откъде долетя нечий глас.

Локвата любопитно се огледа. Точно на отсрещната страна се беше образувала кална вадичка, която се спускаше, като същинска мъничка река и се вливаше в отходните канали покрай улицата. Там винаги беше весело, дори децата понякога пускаха хартиени лодки.

– Ти си просто кална локва! Кой ще пожелае с теб да си играе? – снизходително заяви калната вада. И бързо добави: Видж, аз съм друга работа! Водата ми е чиста и децата често се спират при мен, за да пускат различни предмети. Та, аз съм река!

Локвата леко се засрами, но всъщност не можа да разбере какво искаше да каже вадата:

– Но как! Нали сме роднини и двете в дъжда сме родени!

– Ох! Не би ме разбрала, много боклуци и мръсотия си събрала. – и вадата насочи своето внимание към групата ученици, която минаваше.

А локвата зачака своят звезден миг, все пак животът бе толкова кратък.

Но в нея се стъгна една домакиня, която буташе количка с бебе и шумно изрута!

– Не ти е срам! Само парите ни взимат, а дупките кой ще поправи!

И възмутена подмина, тичайки към общината да си търси правата.

А локвата понамаля като че ли, но не спря да се надява.

Последваха още куп рутатни, оплаквания от лошото време, мръсотията и всеобщото и всеобхватно зло, което не можем да се борим, но никой не пожела с локвата да си играе, дори само да ѝ обръне внимание. А времето летеше, слънцето печеше и локвата съвсем намаля.

– Беше кратък моят миг на съществуване! Понесох обиди, отхвърляне и рутатни, дори от свои. – въздъхна тежко локвата, но колкото и да боли, трябва да призная, че този свят е шарен, и сладък, и красив! И така ми се живее! Тя се разтегна максимално и реши да се порадва на синьото небе отразяващо се в последните ѝ капки.

– Мамо, мамо! Видж колко хубава локва! – извика едно рустичко момиченце вързано на две опашки и предвидливо обуто с високи гумени ботуши. То се спусна към локвата и заподскача в нея изглисквайки и малкото останала вода.

– Колко е чисто сега! Сякаш светът е изпран! – сококорени от щастие очи възкликна детето.

От другата страна на улицата вадата наблюдаваше случашото се с насмешка.

– Но всичко е в кал! – възмути се майката. Внимавай!

– Точно така – светът е окъпан в кафе! – усмихна се малката. Ти нали го харесваш?

Майката се подсмийна и двете продължиха нататък.

– Какъв славен ден! – помисли си локвата и оптъгува на следващото си пътуване, където щеше да срещне небето.

А вадата остана да размишлява, колко глупаво е това дете (А как мразеше вадата глупави хора!) без да разбере, че малко време още ѝ остава.

„Светило за тялото е око. Затова, ако твоето око бъде чисто, и цялото твоо тяло ще бъде светло.“ (Мат. 6:22)

Начинът, по който гледаме на света определя как ще живеем в него.

Лилия Даскалова

храм „Св. вмчк Георги“
 9650 Каварна, ул. „Г. С. Раковски“ 2, тел.: 0570 82584

Основател на енорийския бюлетин: о. Василий Яков
 Идея за възстановяване на изданието, съставител и издател:
 Атанас Димитров – АтаДим, редактор: д-р Ивана Радонова,
 предпечатна подготовка: Бисер Стоянов
 ISSN 2535 – 0455

ПЪРВА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ ЗА ПРАВОСЛАВИЕТО В БЪЛГАРИЯ

В края на 2023 г. излезе от печат „Православието в България: Кратка историческа енциклопедия“ (изд. „За буквите – О писменехъ“, УниБИТ). Това е последното незавършено енциклопедично изследване на историята, библиографа, историографа, архивиста и текстолога проф. Милен Куманов (1942–2021).

Към Енциклопедията професорът върви през целия си живот. Неговите предходни издания служат за филигранно изграждане на станалия последен негов опус. Такъв е случаят с „Македония. Кратък исторически справочник“ (С., 1993), който той цитира тук 61 пъти и винаги посочва различни конкретни страници. Енциклопедията е създавана 20 години и е подготвяна от учения за печат в края на 2021 г.

Поради внезапната кончина на проф. Куманов тя е завършена от неговата съпруга – проф. д.л.н. Александра Куманова с екип през 2023 г. Специалисти и широк кръг от читатели ще развоят уникално издание от 1800 стр., за да проследят факти от традиционната религия на българите (чл. 13 (3) от Конституцията на Република България) – източноправославното християнство.

Милен Куманов е не само автор и научен редактор на труда. Той е създател на издателската анология, предговора и служебната информация. Книгата е венец на енциклопедичната дейност на М. Куманов, който е автор на 220 справочни издания (212 прижизнени и 8 посмъртни) и съдържа впечатляващ справочен апарат, като се явява 9-о посмъртно справочно негово издание.

Внезапната смърт на М. Куманов прекъсва мащабния, първи, единствен и изключително трудоемък (opus arduus) по своята проблематика и широкомащабен подход проект, роден от върховния замисъл – България да има енциклопедично издание по своя духовен ипостас. С мисълта – да се съхранява ръкописът в печатна форма, а не само в оригинал – в Държавния архив, а и да му се даде гласност, предоставяйки го на библиотеките, архивите, музеите, – е инициативата на образувалия се интелектуален кръг от филолози, библиографи, историци и историографи около М. и А. Куманови – библиографските редактори на труда. Тази работа естествено въвлече екипа в сърцевината на Енциклопедизма, чийто плодове са в приложенията в изданието учебник по енциклопедията, дело на А. Куманова.

В гецайтплана на труда са заложили множество препратки към бъдещи статии (ангелология, екзегеза, исагогика, херменевтика...), които – поради неразработеността на тези статии от своя автор – са редуцирани от издателския образ на труда, но е от изключително значение присъствието им в оригинала на ръкописа като препратки.

Сама по себе си тази особеност на ръкописа на Енциклопедията свидетелства за патрологичната линия на знанието като посока – курс, който следва да бъде държан според автора ѝ от страна на бъдещите творци на справочно-информационната Енциклопедика.

Патрологичната линия като посока на развитие на Енциклопедията „Православието в България“ се наблюдава и в това, че авторът ѝ фиксира в опуса си каталожната традиция на подредба на имената, възприета в българската библиотечно-библиографска практика – имената на духовните лица – като тези на светските – да се поднасят по тяхната фамилия, но в хода на своята работа – особено на завършителния ѝ стадий – той предприема курса на световната Енциклопедика за ориентация на масива към личните и духовни имена на представителите на клира.

Тази важна методологична стъпка на М. Куманов е причината всички справочно-енциклопедични догълнения, разработени от страна на библиографските редактори, да бъдат ориентирани именно към патрологичната световна линия на знанието.

Какви са онтологичните особености на труда?

Първо, познавайки енциклопедичния жанр, М. Куманов

пристъпва към изследването с мисълта да е в услуга на обществото, съоръжавайки го с компактно знание; второ, бидейки христоролюбив по природата и християнин, той осъзнава, че патрологичната линия най-добре може да бъде възплътена от богословите, и се заема с историко-културния контекст; трето, явявайки се всеотчетно хуманитарно самообразоваща се личност, ученият включва не само предметно посветената

на Православието проблематика, но и тази, свързана с целия свод от религиозна нравствено-етичен планетарен план на съществуващите философски картини на човечеството.

В разгърналото се под началото на Милен Куманов истинско национално енциклопедично движение по белите полета на системното и кумулативно справочно-информационно когнитивно осигуряване на библиотеките, архивите и музеите – по методологичния възел: биография, библиография, архивистика, история, историография – движение, което той инициира, възплъщава и обозначава чрез себе си, – взимат участие библиотекарите, архивисти, музейни работници, историци, учители, журналисти... – все млади и ентузиазирани колеги, но и представители на всички поколения изследователи, вдъхновени от неговия самоотвержен апостолат на историческата справочно-енциклопедична нива...

В „Православието в България“, подобно на целия разработен от Милен Куманов

енциклопедичен свод от предходни 220 негови справочни издания, – той еднолично е авторът на гецайтплана на справочника, на кадастралната му структура – словника на статиите и тяхното съдържание и на светия светих – показалците в хипертекста на създадената от него информационна ризома – Приложенията.

Само библиографският списък на цитираната литература в „Православието в България“ представлява свод от посочвани от автора 6 275 названия на печатни и ръкописни документи, периодични и продължаващи, монографични, традиционни и виртуални издания на 18 езика.

Ставайки първата и единствената възплътена в информационната реалност справочна – хипертекстова – енциклопедична биографска и библиографска информационно-търсеща система по широк спектър на свързаните на Православието с процесите и явленията на обществения и духовния живот – като феномен и на енциклопедизма, и на българика едновременно, „Православието в България: Кратка историческа енциклопедия“ на Милен Куманов е еманация на възделенията на няколко поколения библиографи – ерудити.

Представеното лапидарно изложение на концептуално-интелектуалните особености на „Православието в България: Кратка историческа енциклопедия“ на Милен Куманов ни дава основание да обозначим две знаниеви стъпки, посочващи апостолата на Енциклопедията:

Първо този труд е посветен на знаменателните през 2023 г. 1990-годишнина от разпятието и Възкресението на Исус Христос, 1710-годишнината от Медиоланския (Миланския) едикт от 313 г. на римския император Константин I Велики, с който християнството се провъзгласява за равноправна на другите религии; Константин е почитан като светец и равноапостол от Православната църква и 70-годишнината от възстановяването на Българската патриаршия. И второ – чрез Енциклопедията „Православието в България“ се залагат основите на е-библиотека „Православие“.

Енциклопедист – ерудит от най-висока класа, М. Куманов – ученик на последния български енциклопедист на XX в. – проф. Тодор Боров (1901–1993), а чрез него – пряк продължител на библиографската енциклопедика по българика на акад. Никола Михов (1877–1962), – става последовател и приемник на енциклопедичното дело на тези библиографи – ерудити и филантропи.

Проф. д.л.н. Александра Куманова

